zvađeno iz:
Rječnik biblijske teologije, Xavier Leon-Dufour, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,1993.

U rječniku se koriste biblijski citati (samo kratice iz pokoncilske Biblje u izdanju Kršćanske sadašnjosti).

Biblijski tekstovi preuzeti su iz internetskog izdanja Velike biblijske konkordancije:
http://www.intratext.com/IXT/SCR0002/_P1.HTM

Tekst iz rječnika je napisan **podebljanim ili masnim slovima.**

U rječniku i u Bibliji se koristi ime Jahve koje je ovdje zamijenjeno imenom Gospodin.

slika dobivena u android aplikaciji Dreamai v.1.0.4

BLIŽNJI

STARI ZAVJET

Riječ "bližnji" dosta točno prevodi grčki izraz *plesios*, ali ne odgovara sasvim hebrejskoj riječi *rea* na kojoj taj grčki izraz počiva. "Bližnji" se ne smije pomiješati s "brat", mada se ta dva izraza često poklapaju. S gledišta etimologije, riječ "bližnji" izražava ideju pridruživanja nekome, stupanja u njegovo društvo. S bratom smo vezani prirodnom vezom; bližnji, naprotiv, ne pripada očinskoj kući. Ako mi je brat moj drugi ja, bližnji je drugi nego ja, on je drugi koji za mene može ostati "onaj drugi", ali mi može postati i bratom. Tako se može uspostaviti neka veza među dvama bićima, bilo privremena (Lev 19,13.16,18),

(Lev 19,13.16,18)
(13) Ne iskorišćuj svoga bližnjega niti ga pljačkaj! Radnikova zarada neka ne ostane pri tebi do jutra.
(16) Ne raznosi klevete među svojim narodom; ne izvrgavaj pogibli krv svoga bližnjega. Ja sam Gospodin!
(18) Ne osvećuj se! Ne gaji srdžbe prema sinovima svoga naroda. Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. Ja sam Gospodin!

ili pak trajna i osobna, na temelju prijateljstva (Pnz 13,7)

(Pnz 13,7)
(7) Kad bi te brat tvoj, sin majke tvoje, ili sin tvoj vlastiti, kći tvoja, žena u tvom naručju ili prijatelj tvoj koji ti je kao i život, potajno zavodio govoreći: 'Hajde da iskazujemo štovanje drugim bogovima', kojih ne poznaješ ni ti niti su ih poznavali tvoji oci,

ili ljubavi (Jr 3,1.20; Pj 1,9.15) (Možda bi trebalo pisati Pj 1,9.16 -napomena Milan K.)

(Jr 3,1.20)
"Ako muž otpusti ženu svoju i ona ide od njega te se uda za drugoga, ima li još pravo da se vrati njemu? Nije li ta žena sasvim oskvrnuta? A ti si bludničila s mnogim milosnicima, pa da se meni vratiš?" - riječ je Gospodnja.
(20) "Ali kao što se žena iznevjeri mužu svome, tako se i vi iznevjeriste meni, dome Izraelov" - riječ je Gospodnja.

(Pj 1,9.15)
(9) Dragi je moj kao srna, on je kao jelenče. Evo ga za našim zidom, gleda kroz prozore, zaviruje kroz rešetke.
(15) Pohvatajte lisice, male lisice što oštećuju vinograde, naše vinograde u cvatu.
(16) Dragi moj pripada meni, a ja njemu, on pase među ljiljanima.

ili pak drugarstva (Job 30,29).

(Job 30,29)
(29) Sa šakalima sam se zbratimio i nojevima postao sam drugom.

U starim propisima nije bilo riječi o "braći", već o "drugome" (Izl 20,16 sl):

(Izl 20,16 sl)
(16) Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga! (17) Ne poželi kuće bližnjega svoga! Ne poželi žene bližnjega svoga; ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, niti išta što je bližnjega tvoga!"

Unatoč ovom mogućem otvaranju prema univerzalizmu, vidokrug je Zakona rijetko išao dalje od granica izraelskog naroda. Kasnije Ponovljeni zakon i Zakon svetosti, koji se odlikuju življom sviješću o izabranju, ne razlikuju pravo "drugoga" i "brata" (Lev 19,16 sl),

(Lev 19,16 sl)
(16) Ne raznosi klevete među svojim narodom; ne izvrgavaj pogibli krv svoga bližnjega. Ja sam Gospodin! (17) Ne mrzi svoga brata u svom srcu! Dužnost ti je koriti svoga sunarodnjaka. Tako nećeš pasti u grijeh zbog njega.

smjerajući pro tom samo na Izraelce (17,3).

(Lev 17,3)
(3) svaki onaj od Izraelova doma koji u taboru ili izvan tabora zakolje vola, ili ovcu, ili kozu,

To ne znači sužavanje ljubavi prema "bližnjemu" samo na ljubav prema "braći"; baš naprotiv: ovi tekstovi hoće proširiti zapovijed ljubavi izjednačujući s Izraelcem i naseljenog stranca (17,8.10.13; 19,34).

(Lev 17,8.10.13)
(8) I kaži im: 'Svaki pojedinac od Izraelova doma, ili stranac koji među vama boravi, koji prinese paljenicu ili klanicu
(10) "Nadalje, protiv svakoga pojedinca od Izraelova doma, a tako i protiv svakoga pridošlice među vama koji bi blagovao bilo kakvu krv, ja ću se okrenuti, svakoga tko blaguje krv odstranit ću iz njegova naroda.
(13) Tko god, Izraelac ili stranac koji među vama boravi, uhvati u lovu kakvu zvijer ili pticu što se može jesti neka joj prolije krv i zatrpa zemljom.

(Lev 19,34)
(34) Stranac koji s vama boravi neka vam bude kao sunarodnjak; ljubi ga kao sebe samoga. Ta i vi ste bili stranci u egipatskoj zemlji. Ja sam Gospodin, Bog vaš.

Poslije izgnanstva izbija na vidjelo dvojaka težnja. S jedne strane krug se "bliskih" skučuje: dužnost se ljubavi proteže samo na Izraelca i obrezanog prozelita. Ali s druge strane, kad Sedamdesetorica hebrejsko *rea* prevode grčkim *plesios*, oni odvajaju "drugoga" od "brata". Bližnji kojega treba ljubiti jest onaj drugi, bio on ili ne bio brat. Čim se dva čovjeka sretnu, oni su jedan drugome "bližnji", bez obzira na njihove rodbinske veze i na ono što oni jedan o drugom misle.

NOVI ZAVJET

Kad je pismoznanac pitao Isusa: "Tko je onda moj bližnji?" (Lk 10,29),

(Lk 10,29)
(29) Ali hoteći se opravdati, reče on Isusu: "A tko je moj bližnji?"

on je vjerojatno još uvijek izjednačavao bližnjega s bratom, članom izraelskog naroda. Isus je onda jednom zauvijek preobrazio pojam bližnjega.

On prije svega potvrđuje zapovijed ljubavi: "Ljubi svoga bližnjega kao samoga sebe." Ne samo da u njoj usredotočuje sve ostale zapovijedi, već tu ljubav nerazrješivo vezuje s ljubavlju prema Bogu (Mt 22,34-40//).

(Mt 22,34-40)
(34) A kad su farizeji čuli kako ušutka saduceje, okupiše se, (35) a jedan od njih, zakonoznanac, da ga iskuša, upita: (36) "Učitelju, koja ja zapovijed najveća u Zakonu?" (37) A on mu reče: "*Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i* svim umom svojim. (38) To je najveća i prva zapovijed. (39) Druga, ovoj slična: *Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.* (40) O tim dvjema zapovijedima visi sav Zakon i Proroci."

(Mk 12,28-34)
(28) Tada pristupi jedan od pismoznanaca koji je slušao njihovu raspravu. Vidjevši da im je dobro odgovorio, upita ga: "Koja je zapovijed prva od sviju?" (29) Isus odgovori: "Prva je: *Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. (30)Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje,* i iz svega uma svoga, *i iz sve snage svoje!"* (31) "Druga je: *Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.* Nema druge zapovijedi veće od tih." (32) Nato će mu pismoznanac: "Dobro, učitelju! Po istini si kazao: *On je jedini, nema drugoga osim njega. (33)Njega ljubiti iz svega srca, iz svega razuma i iz sve snage i ljubiti bližnjega kao sebe samoga* - više je nego sve *paljenice i žrtve."* (34) Kad Isus vidje kako je pametno odgovorio, reče mu: "Nisi daleko od kraljevstva Božjega!" I nitko se više nije usuđivao pitati ga.

(Lk 10,25-28)
(25) I gle, neki zakonoznanac usta i, da ga iskuša, upita: "Učitelju, što mi je činiti da život vječni baštinim?" (26) A on mu reče: "U Zakonu što piše? Kako čitaš?" (27) Odgovori mu onaj: *Ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svoga, i svom dušom svojom, i svom snagom svojom,* i svim umom svojim; i *svoga bližnjega kao sebe samoga!"* (28) Reče mu na to Isus: "Pravo si odgovorio. *To čini i živjet ćeš."*

Slijedeći Isusa, Pavao svečano izjavljuje da je u toj zapovijedi "ispunjen sav Zakon" (Gal 5,14),

(Gal 5,14)
(14) Ta sav je Zakon ispunjen u jednoj jedinoj riječi, u ovoj: *Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga!*

da je ona "sažetak" ostalih zapovijedi (Rim 13,8 sl),

(Rim 13,8 sl)
(8) Nikomu ništa ne dugujte, osim da jedni druge ljubite. Jer tko drugoga ljubi, ispunio je Zakon. (9) Uistinu: *Ne čini preljuba! Ne ubij! Ne ukradi! Ne poželi!* i ima li koja druga zapovijed, sažeta je u ovoj riječi: *Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.* (10) Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle Zakona jest ljubav.

a Jakov je naziva "kraljevskom" (Jak 2,8).

(Jak 2,8)
(8) Ako doista izvršujete kraljevski zakon po Pismu: *Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga,* dobro

činite;

Kasnije Isus proširuje tu zapovijed do sveobuhvatnosti: treba ljubiti i svoje protivnike, ne samo prijatelje (Mt 5,43-48);

(Mt 5,43-48)
(43) "Čuli ste da je rečeno: *Ljubi svoga bližnjega,* a mrzi neprijatelja. (44) A ja vam kažem: Ljubite neprijatelje, molite za one koji vas progone (45) da budete sinovi svoga oca koji je na nebesima, jer on daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima. (46) Jer ako ljubite one koji vas ljube, kakva li vam plaća? Zar to isto ne čine i carinici? (47) I ako pozdravljate samo braću, što osobito činite? Zar to isto ne čine i pogani?" (48)
"*Budite* dakle *savršeni* kao što je savršen Otac vaš nebeski!"

a to traži da u svom srcu porušimo sve ograde, tako da ljubav može dosegnuti i samo neprijatelja.

Najzad, u prispodobi o milosrdnom Samarijancu Isus prelazi na primjene u životu (Lk 10,29-37).

(Lk 10,29-37)
(29) Ali hoteći se opravdati, reče on Isusu: "A tko je moj bližnji?" (30) Isus prihvati i reče: "Čovjek neki silazio iz Jeruzalema u Jerihon. Upao među razbojnike koji ga svukoše i izraniše pa odoše ostavivši ga polumrtva. (31) Slučajno je onim putem silazio neki svećenik, vidje ga i zaobiđe. (32) A tako i levit: prolazeći onuda, vidje ga i zaobiđe. (33) Neki Samarijanac putujući dođe do njega, vidje ga, sažali se (34) pa mu pristupi i povije rane zalivši ih uljem i vinom. Zatim ga posadi na svoje živinče, odvede ga u gostinjac i pobrinu se za nj. (35) Sutradan izvadi dva denara, dade ih gostioničaru i reče: 'Pobrini se za njega. Ako što više potrošiš, isplatit ću ti kad se budem vraćao.'" (36) "Što ti se čini, koji je od ove trojice bio bližnji onomu koji je upao među razbojnike?" (37) On odgovori: "Onaj koji mu iskaza milosrđe." Nato mu reče Isus: "Idi pa i ti čini tako!"

Nije moje da odlučujem tko je moj bližnji. Čovjek koji je u stisci, pa bio mi i neprijatelj, zove me da mu budem bližnji. Sveobuhvatna ljubav na taj način zadržava svoje konkretno obilježje: ona će se očitovati prema svakom čovjeku kojega mi Bog pošalje u susret.

-sastavio Milan Kušnjačić, 11.2.2024.